

วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล

จังหวัดอุตรดิตถ์

โดย นายบุญชุม มีรัตน์

ครูชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนอนุบาลไทยรัฐวิทยา ๕ (วัดตลิ่งท่า)

คำกล่าวรายงาน

กราบนมัสการเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ กรรมการมหาเถรสมาคม และคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ด้วยความเคารพอย่างสูง เกด๊าฯ กระหม นายโยชินทร์ สมุทรศิริจ้ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรดิตถ์ พร้อมด้วยพี่น้องประชาชน ชาวจังหวัดอุดรดิตถ์ รู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของพระคุณท่าน ที่ได้เดินทางมาเป็นประธานในการยกช่อฟ้าวิหารวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง จังหวัดอุดรดิตถ์ในวันนี้

เกด๊าฯ กระหม ขอประธานอนุญาติถวายรายงานข้อมูลเกี่ยวกับวัดแห่งนี้พอเป็นสังเขป ดังนี้

วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง เป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ตั้งอยู่ใจกลาง เมืองทุ่งยั้ง ในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง อำเภอถ้ำเสือ จังหวัดอุดรดิตถ์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัด อุดรดิตถ์ราว 5 กิโลเมตร บนทางหลวงหมายเลข 102 มีเสนาสนะ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ครบถ้วนบริบูรณ์ โดยทั่วไปเรียกชื่อว่า “วัดพระบรมธาตุ” แต่ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่เรียกชื่อว่า “วัดทุ่งยั้ง” ตามชื่อเมือง วัดนี้ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 ตอน 75 หน้า 3716 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478 และ บันทึกรายชื่อ “วัดมหาธาตุ”

ประวัติการสร้าง ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อใด จากการศึกษารูปแบบศิลปกรรม สันนิษฐานว่า เป็นโบราณสถานที่มีมาแต่สมัยกรุงสุโขทัย สันนิษฐานว่าเจดีย์ประธานเดิมคงจะเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ต่อมามีการบูรณปฏิสังขรณ์เรื่อยมาเป็นทรงลังกาคังที่ปรากฏในปัจจุบัน โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ ประกอบด้วยเจดีย์ประธาน อุโบสถ และวิหาร ล้อมรอบ ด้วยกำแพงแก้วซึ่งก่อด้วยศิลาแลง เจดีย์ประธานตั้งอยู่ด้านหลังของวิหาร และอุโบสถ

เจดีย์ประธานเป็นเจดีย์ทรงระฆัง ฐานสี่เหลี่ยม กว้าง 22.20 เมตร ยาว 22.20 เมตร สูง 25 เมตร ประกอบด้วยฐานเชิงซ้อนกัน 3 ชั้น ลดหลั่นกันไป ฐานชั้นล่างสุดก่อด้วยศิลาแลง ถัดขึ้นไปก่อด้วยอิฐและศิลาแลง ฉาบด้วยปูน ที่ฐานเชิงชั้นล่างทั้ง 4 มุม มีเจดีย์ขนาดเล็กทรงระฆัง ตรงกลางเรือนธาตุของเจดีย์ประธานทั้ง 4 ด้าน ประดิษฐานพระพุทธรูปปางประทับยืนอยู่ภายใน ชุ่มจรนำ

อุโบสถ เป็นอุโบสถขนาด 3 ห้อง ก่ออิฐถือปูน กว้าง 7.60 เมตร ยาว 18 เมตร สูง 13 เมตร ผนังด้านข้างมีช่องหน้าต่างด้านละ 3 ช่อง หลังคามุงกระเบื้องลด 3 ชั้น ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ปูนปั้นประดับกระจก ด้านหน้าเป็นมุขยื่นหลังคาลด 3 ชั้น ภายในประดิษฐาน พระพุทธรูปประธานปูนปั้น

วิหาร เป็นวิหารขนาด 5 ห้อง ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ก่อด้วยศิลาแลง และอิฐ มีขนาดกว้าง 10.50 เมตร ยาว 25 เมตร สูง 13.70 เมตร หลังคามุงกระเบื้องลด 3 ชั้น ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ไม้แกะสลัก หน้าบันเป็นไม้แกะสลักติดกระจกลงรักปิดทอง มีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลังทำเป็นหลังคาลด 3 ชั้น เสารับน้ำหนักด้านนอกเป็นเสาสี่เหลี่ยม ขนาดใหญ่ หัวเสาเป็นบัวกลุ่ม มีหน้าต่างด้านละ 5 บาน ด้านหน้ามีประตู 1 ประตู ด้านหลังมี 2 ประตู ภายในมีฐานชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ด้านหน้าพระประธานมี เสากลมหัวเสาเป็นบัวกลุ่มรับน้ำหนัก เพดานเป็นลายเขียนสี และที่ผนังด้านในมีภาพจิตรกรรม ฝาผนังซึ่งเคยเป็นที่เลื่องลือว่างดงามมาก ที่ผนังด้านหน้า เหนือระดับประตูเป็นภาพเกี่ยวกับ พุทธประวัติตอนผจญมาร ส่วนที่ผนังด้านข้างตอนบนที่ติดกับหลังคาเขียนเป็นภาพเทพชุมนุม และตอนล่างเป็นภาพเขียนวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง ซึ่งปัจจุบันลบเลือนมาก

พระประธานซึ่งประดิษฐานอยู่ภายในวิหารเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองทุ่งยั้ง เป็น พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดหน้าตักกว้าง 2 วา 10 นิ้ว สูง 3 วา 10 นิ้ว ลงรักปิดทองคำเปลวอย่างดี ชาวบ้านถวายนามว่า “หลวงพ่อหลักเมือง” บ้าง “หลวงพ่อโต” บ้าง และโดยที่พระพักตร์ของ พระประธานมีลักษณะดูราวกับว่าสูงอายุมาก ชาวบ้านจึงมักนิยมเรียกว่า “หลวงพ่อประธานเฒ่า” ด้วยเหตุที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญ จังหวัดอุตรดิตถ์ คณะกรรมการ ทายก ทายิกา คณะ ศรัทธา ได้ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์ให้งดงามถาวร คงอยู่คู่พระพุทธศาสนาสืบไป บัดนี้การบูรณะ ได้ลุล่วงแล้ว จึงได้กราบนมัสการขอความเมตตาจากพระคุณท่าน ได้โปรดเป็นประธานประกอบ พิธียกช่อฟ้าวิหารพระบรมธาตุทุ่งยั้ง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่วัดแห่งนี้ ตลอดจนพี่น้องประชาชนผู้มา ร่วมงานในวันนี้ เป็นลำดับไป

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

คำนำ

เอกสารเรื่องวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งและอัฐมีบูชานี้ ได้เรียบเรียงขึ้นเพื่อศึกษาประวัติของวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง และประเพณีอัฐมีบูชา ที่ชาวทุ่งยั้งได้จัดกันมาทุกๆ ปี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเผยแพร่ให้พุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาร่วมงานอัฐมีบูชา ณ วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งแห่งนี้ จะได้มีข้อมูลรายละเอียดต่างๆ พอสมควร

อัฐมีบูชา หรือคำราบางเล่มใช้คำว่า อัญญมีบูชา ซึ่งเป็นวันประกอบพิธีถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ หลังจากเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว 8 วัน ซึ่งเป็นวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนาอีกวันหนึ่ง แต่โดยทั่วไปมิได้ให้ความสำคัญนัก จึงไม่ปรากฏว่ามีวัดหรือชุมชนอื่นๆ จัดกิจกรรมนี้

ผู้เรียบเรียงตั้งความหวังว่าเอกสารฉบับนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและผู้สนใจ ตามสมควร หากท่านผู้อ่านพบข้อมูล ข้อเท็จจริงใดที่ไม่ถูกต้อง หรือมีข้อมูลใดที่เกี่ยวข้องควรที่จะเพิ่มเติม ขอให้โปรดแจ้งแก่ผู้เรียบเรียง หรือแจ้งแก่ทางวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง เพื่อจักได้แก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องสมบูรณ์ต่อไป

นายบุญชุม มีรัตน์

ครูชำนาญการ โรงเรียนอนุบาลไทยรัฐวิทยา 5 (วัดตลิ่งต่ำ)

1 มิถุนายน 2553

วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง เป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ตั้งอยู่ใจกลางเมืองทุ่งยั้ง ในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดอุตรดิตถ์ราว 5 กิโลเมตร บนทางหลวงหมายเลข 102 มีเนื้อที่ 41 ไร่ 2 งาน 12 ตารางวา ที่รณนีสงฆ์ 6 ไร่ 2 งาน 6 ตารางวา (โฉนดเลขที่ 7025 และ 7052) มีเสนาสนะ โบราณสถาน และโบราณวัตถุครบถ้วนบริบูรณ์ โดยทั่วไปเรียกชื่อว่า “วัดพระบรมธาตุ” แต่ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่เรียกชื่อว่า “วัดทุ่งยั้ง” ตามชื่อเมือง วัดนี้ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 ตอน 75 หน้า 3716 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478 และบันทึกชื่อว่า “วัดมหาธาตุ”

ประวัติการสร้าง ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อใด จากการศึกษารูปแบบศิลปกรรมสันนิษฐานว่าเป็นโบราณสถานที่มีมาแต่สมัยกรุงสุโขทัย สันนิษฐานว่าเจดีย์ประธานเดิมคงจะเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ต่อมามีการบูรณปฏิสังขรณ์เรื่อยมาเป็นทรงลังกาคังที่ปรากฏในปัจจุบัน จากตำแหน่งที่ตั้งวัดคงจะเป็นวัดที่สำคัญประจำเมือง อีกทั้งหลักฐานทางโบราณคดียังชี้ให้เห็นว่าเมืองทุ่งยั้ง เป็นเมืองโบราณร่วมสมัยกับสุโขทัย และศรีสัชนาลัย วัดแห่งนี้จึงน่าจะสร้างควบคู่กับการสร้างเมือง

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระนิพนธ์ไว้ในจดหมายเหตุระยะทางไปพิษณุโลก สันนิษฐานว่าพระยาศรีธรรมโศกราชที่กล่าวถึงในตำนาน เป็นเจ้าผู้ครองเมืองสุโขทัยได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาบรรจุไว้ในถ้ำใต้ดิน โดยขุดลงไปเป็นถ้ำแล้วก่อพระธาตุไว้ พระยาศรีธรรมโศกราชนี้สันนิษฐานว่าเป็นสมเด็จพะมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พญาตะกำ พ้อคำไม้ชาวพม่ามีศรัทธาแรงกล้าขออนุญาตทำการบูรณะ พระมหาธาตุเจดีย์ โดยได้นำฉัตรมาติดยอดพระมหาธาตุเจดีย์ และสร้างเจดีย์องค์เล็ก ที่ฐานชั้นล่างทั้ง 4 มุม สันนิษฐานว่าการบูรณะของพญาตะกำครั้งนี้ คงจะทำการซ่อมเสร็จก่อนเดือน มีนาคม พ.ศ.2444 เนื่องจาก สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงบันทึกไว้ในจดหมายเหตุระยะทางไปพิษณุโลก เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ.2444 ส่วนหนึ่งความว่า “หลังพระวิหารมีพระธาตุสูงเห็นจะเกือบ 20 วา เป็นรูปเจดีย์พม่าใหม่ ล่องช่อง พระสีหสงครามว่าพระธาตุเดิมเล็ก นี้เขาทำบวกรเข้าใหม่เมื่อสองเดือนนี้ ช่างพม่ารับจ้างทำอย่าง พม่า พร้อมทั้งประตูกำแพงแก้วด้วย รูปร่างทำใหม่ก็คือนี่”

โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ ประกอบด้วยเจดีย์ประธาน อุโบสถ และวิหาร ล้อมรอบด้วย กำแพงแก้วซึ่งก่อด้วยศิลาแลง เจดีย์ประธานตั้งอยู่ด้านหลังของวิหาร และอุโบสถ

เจดีย์ประธานเป็นเจดีย์ทรงระฆัง ฐานสี่เหลี่ยม กว้าง 22.20 เมตร ยาว 22.20 เมตร สูง 25 เมตร ประกอบด้วยฐานเชิงซ้อนกัน 3 ชั้น ลดหล่นกันไป ฐานชั้นล่างสุดก่อด้วยศิลาแลง ถัดขึ้นไปก่อด้วยอิฐและ ศิลาแลง ฉาบด้วยปูน ที่ฐานเชิงชั้นล่างทั้ง 4 มุม มีเจดีย์ขนาดเล็กทรงระฆัง ตรงกลางเรือนธาตุของเจดีย์ ประธานทั้ง 4 ด้าน ประดิษฐานพระพุทธรูปปางประทับยืนอยู่ภายในซุ้มจรนำ เล่ากันว่าเจดีย์ประธานนี้ แต่เดิม มียอดสูงสวยงามมาก แต่ได้เกิดหักลงมาเมื่อคราวเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2451 ต่อมาหลวงพ้อแก้วได้ร่วมกับชาวบ้านบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่

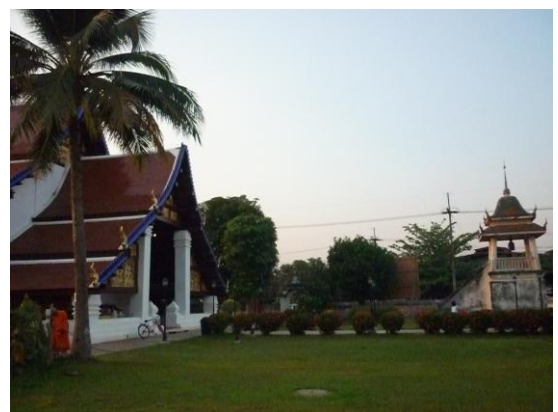
พระบรมธาตุ ก่อนการบูรณะ ปี 2550

พระบรมธาตุหลังการบูรณะในปัจจุบัน

พระบรมธาตุตั้งอยู่หลังวิหาร

ด้านหน้าวิหารเป็นหอรระฆัง

อุโบสถ เป็นอุโบสถขนาด 3 ห้อง ก่ออิฐถือปูน กว้าง 7.60 เมตร ยาว 18 เมตร สูง 13 เมตร ผนังด้านข้างมีช่องหน้าต่างด้านละ 3 ช่อง หลังคามุงกระเบื้องลด 3 ชั้น ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ปูนปั้นประดับกระจก ด้านหน้าเป็นมุขยื่นหลังคาลด 3 ชั้น ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปประธานปูนปั้น

อุโบสถที่ทำการบูรณะแล้วเสร็จใหม่

หอรระฆังและศาลาการเปรียญ

วิหาร เป็นวิหารขนาด 5 ห้อง ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ก่อด้วยศิลาแลงและอิฐ มีขนาดกว้าง 10.50 เมตร ยาว 25 เมตร สูง 13.70 เมตร หลังคามุงกระเบื้องลด 3 ชั้น ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ไม้แกะสลัก หน้าบันเป็นไม้แกะสลักติดกระจกลดรักปิดทอง มีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลังทำเป็นหลังคาลด 3 ชั้น เสารับน้ำหนักด้านนอกเป็นเสาสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ หัวเสาเป็นบัวกลุ่ม มีหน้าต่างด้านละ 5 บาน ด้านหน้ามีประตู 1 ประตู ด้านหลังมี 2 ประตู ภายในมีฐานชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ด้านหน้าพระประธานมีเศวตฉัตรหัวเสาเป็นบัวกลุ่มรับน้ำหนัก เพดานเป็นลายเขียนสี และที่ผนังด้านในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเคยเป็นที่เลื่องลือว่างดงามมาก ที่ผนังด้านหน้าเหนือระดับประตูเป็นภาพเกี่ยวกับพุทธประวัติตอนผจญมาร ส่วนที่ผนังด้านข้างตอนบนที่ติดกับหลังคาเขียนเป็นภาพเทพชุมนุม และตอนล่างเป็นภาพเขียนวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง ซึ่งปัจจุบันลบเลือนมาก

พระประธานซึ่งประดิษฐานอยู่ภายในวิหารเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองทุ่งยั้ง เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดหน้าตักกว้าง 2 วา 10 นิ้ว สูง 3 วา 10 นิ้ว ลงรักปิดทองคำเปลวอย่างดี ชาวบ้านถวายนามว่า “หลวงพ่อดอกเมือง” บ้าง “หลวงพ่อดอก” บ้าง และโดยที่พระพักตร์ของพระประธานมีลักษณะดูราวกับว่าสูงอายุมาก ชาวบ้านจึงมักนิยมเรียกว่า “หลวงพ่อดอกพระชานเฒ่า”

หลวงพ่อดอกเมือง

วิหารพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

อัฐมีบูชา

อัฐมีบูชา หมายถึงการบูชาในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 ซึ่งเป็นวันถวายพระเพลิงพระสรีระของ พระพุทธเจ้า ถัดจากวันวิสาขบูชามา 8 วัน ดังพุทธประวัติกล่าวว่า

ในปัจจุบันกาลก่อนปรินิพพาน พระพุทธองค์เสด็จจากเมืองปาวาผู้เมืองกุสินารา โดยเสด็จผ่านแม่น้ำ หิรัญญวดี ถึงเมืองกุสินาราเพียงวันเดียว วันนั้นเป็นวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ประทับแรม ณ ศาละวัน อัน เป็นพระราชอุทยานของพระเจ้ามัลละ ทรงเสด็จขึ้นบรรทม หันพระเศียรไปทางทิศเหนือ สำเร็จสรีรไสยาสน์ ระหว่างต้นศาลาคู่ แล้วมิติจจะลุกขึ้นอีกเลย กิริยานี้เรียกว่า “อนุชฌานไสยาสน์” ต่อมาทรงสรรเสริญการ ปฏิบัติบูชายิ่งกว่าอามิสบูชา ตรัสถึงสังเวชนียสถาน 4 แห่งได้แก่ **สถานที่ที่ตาคตประสูติ คือลุมพินีวันหนึ่ง** **สถานที่ที่ตาคตตรัสรู้ คือต้นศรีมหาโพธิ์ ณ อุรุเวลาเสนานิคมหนึ่ง** **สถานที่แสดงธรรมจกักปวัตตนสูตร คือป่า** **อิสิปตนมฤคทายวันหนึ่ง** **และสถานที่ที่ตาคตปรินิพพาน คือต้นศาลาคู่ ณ สาละวันอุทยานหนึ่ง** แล้วตรัสถึง อานิสงส์ว่า ผู้ที่มีศรัทธาได้ไปเยือนสังเวชนียสถานเหล่านี้ด้วยความเลื่อมใสแล้ว ครั้นตายไปย่อมเข้าสู่สุคติใน โลกสวรรค์ และตรัสถึงการปฏิบัติตนต่อสตรีของภิกษุว่า การไม่เห็นสตรีนั้นแหละดี ถ้าจำเป็นต้องเห็นก็อย่า พุดด้วย ถ้าต้องพุดด้วยก็ต้องพุดด้วยความระมัดระวัง มีสติอย่างยิ่ง ครั้นแล้วก็ตรัสถึง **อุปารหุบุคคล** อัฐิของ บุคคลที่ควรบรรจุไว้บูชาในสถูป 4 จำพวก คือ **พระอัฐิพระพุทธเจ้าหนึ่ง** **พระอัฐิพระปัจเจกพุทธเจ้าหนึ่ง** **พระอัฐิของพระอรหันตสาวกหนึ่ง** และ**พระอัฐิของพระเจ้าจักรพรรดิราชหนึ่ง**

ตรัสปลอบพระอานนท์ที่กำลังเศร้าโศก และสรรเสริญพระอานนท์ต่อหน้าหมู่สงฆ์ว่าพระอานนท์ เป็นยอดพระอุปัชฌาย์ เป็นพหูสูต มีสติรอบคอบ มีความเพียร มีปัญญามาก และรู้จักกาลเทศะ พระอานนท์ กราบทูลให้เสด็จไปปรินิพพานที่เมืองอื่น เพราะกุสินาราเป็นเมืองเล็ก พระพุทธเจ้าตรัสห้ามเสีย แล้วแสดงให้ ทราบว่า เมืองกุสินารานี้ในอดีตเคยเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่ชื่อว่า กุสาวดีราชธานี มีพระเจ้าจักรพรรดิราชพระนาม ว่ามหาสุทนต์ ปกครองแผ่นดินโดยธรรม

ลำดับถัดมาพระองค์ให้แจ้งข่าวการปรินิพพานของพระองค์แก่เหล่ามัลลกะสตรี และได้เข้าเฝ้า พระองค์เป็นวาระสุดท้าย กาลนั้น สุภททปริพาชก ได้ขอเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อถามปัญหา แต่ถูกพระ อานนท์ห้ามไว้ พระพุทธเจ้าได้เสด็จแล้วก็อนุญาตให้สุภทททะเข้ามา แสดงธรรม ประทานอุปสมบทให้ แล้วให้เฝ้าเพียรปฏิบัติอยู่จนบรรลุอรหัตผลในคืนนั้น เป็นปัจเจกสาวกที่ที่ทันเห็นพระพุทธเจ้า

ในปัจจุบันยามแห่งราตรีนั้นพระพุทธเจ้าได้ประทานโอวาทเป็นครั้งสุดท้ายความว่า “**ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจของตน และ ของคนอื่นให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาทเถิด**” จากนั้นก็ไม่ตรัสอะไรอีกเลย เสด็จดับขันธปรินิพพาน รวมพระชนมายุได้ 80 พรรษา

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ความเศร้าโศกก็เกิดขึ้นทั่วไปในหมู่พุทธศาสนิกชนที่เป็น
ปุถุชน ส่วนพระชีนาสพก็เกิดธรรมสังเวช พวกมัลลกษัตริย์ได้ทำการบูชาพระบรมศพด้วยเครื่องบูชาอัน
ประณีตงดงาม ประกอบพิธีเหมือนดังที่จัดให้แก่พระมหากษัตริย์ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ครั้นครบ 7 วัน
มัลลกษัตริย์จะถวายพระเพลิงพระสรีระ จึงได้อัญเชิญพระบรมศพขึ้นประดิษฐาน ณ มกุฏพันธเจดีย์ ซึ่ง
ตั้งอยู่ทางตะวันออกของเมืองกุสินารา แล้วถวายพระเพลิง แต่ไฟไม่ติด โดยเทพดาได้บันดาลไว้เพื่อรอ
พระมหากัสสปะมาถึง

ฝ่ายพระมหากัสสปะ ได้พาภิกษุ 500 รูป เดินทางไปยังเมืองกุสินารา ตอนเที่ยงได้พบกับอาชีวก
ผู้หนึ่ง เดินถือดอกมณฑารพขึ้นศีรษะมา ดอกมณฑารพนี้ เป็นดอกไม้ทิพย์ มีอยู่เฉพาะบนสวรรค์
จึงสอบถามได้ความว่าพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว 7 วัน จึงรีบเดินทางต่อไปเมืองกุสินารา
พระอรหันต์ชีนาสพแสดงธรรมสังเวช ส่วนภิกษุปุถุชนก็รำไรรำพันว่าจะขาดใจ บัดนั้นสุภัททวุฒบวรพจิต
ผู้บวชเมื่อแก่ก็กล่าวจาบจ้วงพระวินัยว่า “พวกท่านอย่าเศร้าโศกไปเลย พระมหาสมณะปรินิพพานเสียก็ดีแล้ว
ต่อจากนี้จะได้ไม่มีใครมาจ้องจับผิด ว่าสิ่งนี้ควร สิ่งนี้ไม่ควร” พระมหากัสสปะได้ฟังคำเช่นนั้นแล้ว ก็ได้แต่
สลดใจที่ว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานเพียงไม่กี่เวลา ก็มีผู้กล่าวจาบจ้วงพระธรรมวินัยเสียแล้ว แต่ไม่ได้ว่า
อะไรเพราะต้องรีบเดินทาง

ครั้นพอพระมหากัสสปะพร้อมด้วยบริวารไปถึงแล้ว ได้ทำประทักษิณเวียนรอบจิตกาธานสักการะ
พระบรมศพครบ 3 รอบ แล้วเข้าไปถวายบังคมที่พระบาทของพระพุทธองค์ นับพลันก็เกิดพระเพลิงพวยพุ่ง
ขึ้นเองด้วยอำนาจเทวตวาทอย่างอัศจรรย์ ลูกไหม้จิตกาธาน เผาไหม้พระพระบรมศพ เหลือเพียงสิ่งที่พระพุทธ
องค์ทรงอธิษฐานไว้มิให้เพลิงไหม้ คือ ผ้าห่อพระบรมศพชั้นในหนึ่ง ชั้นนอกหนึ่ง พระเจี๋ยแก้วทั้งสี่
พระรากขวัญทั้งสอง และพระอุณหิสหนึ่ง ทั้งหมดนี้ยังคงอยู่ปกติ มิได้กระจัดกระจายไป ส่วนพระบรม-
สารีริกธาตุที่เหลือได้แตกกระจายออกเป็น 3 ขนาด คือขนาดใหญ่ประมาณเท่าเมล็ดถั่วแตก ขนาดกลาง
ประมาณเท่าเมล็ดข้าวสารหัก และขนาดเล็กประมาณเท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาด

พอถวายพระเพลิงเสร็จสิ้น เหล่ากษัตริย์ทั้ง 7 หัวเมืองทราบข่าวการปรินิพพาน ก็กรีธาทัพมาขอแบ่ง
พระบรมสารีริกธาตุ ฝ่ายมัลลกษัตริย์ในกรุงกุสินารามิยอมแบ่งให้ ด้วยเหตุที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงอุทิศสำหรับเสด็จ
มาปรินิพพานในเมืองของเขา แสดงว่าทรงมีเจตนาให้มัลลกษัตริย์ครอบครองพระบรมสารีริกธาตุแต่ผู้เดียว
ครั้งนั้น โทณพราหมณ์ผู้เคยประสิทธิ์ประสาทศิลปะวิทยาการแก่เหล่าลูกกษัตริย์ทั้งหลาย จึงเกลี้ยกล่อม
แนะนำให้มัลลกษัตริย์ แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเท่าๆ กัน ให้กษัตริย์ทั้งหลายนำไปสักการบูชา

วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง จัดให้มีพิธีอัฐมีบูชาเป็นประจำทุกปี เพื่อรำลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้า และถวายเป็นพุทธบูชา โดยจะจัดสร้างพระพุทธสรีระปางปรินิพพานขนาดใหญ่ ตั้งประดิษฐานไว้
บนศาลา หลังจากวันวิสาขบูชาจัดให้มีการทำบุญ ฟังเทศน์ พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมทุกคืน จนกระทั่งคืน
วันแรม 8 ค่ำ อันเป็นวันอัฐมีบูชา จะจัดให้มีพิธีถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ หรือพระบรมศพขององค์สมเด็จพระ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กล่าวกันว่า การจัดให้มีพิธีอัฐมีบูชา และถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้าในวันอัฐมีบูชานั้น จะมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย คือที่วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ แห่งนี้เท่านั้น ประวัติการดำเนินการจัดงานไม่ปรากฏหลักฐานว่าเริ่มจัดให้มีขึ้นตั้งแต่เมื่อใด มีเพียงคำบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า ตั้งแต่สมัยหลวงพ่อแน่นเป็นเจ้าอาวาสก็ได้มีการจัดงานนี้ขึ้น หลังจากหลวงพ่อแน่นมรณภาพลง ก็ได้เว้นไประยะหนึ่ง จนกระทั่งถึงสมัยพระสมุห์ทอ ญาณวโร เป็นเจ้าอาวาสได้มีการฟื้นฟูให้มีการจัดงานขึ้นมาอีก และได้จัดต่อเนื่องกันมาเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน

การจัดงานอัฐมีบูชาที่วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง ในปัจจุบันนี้ ได้พัฒนาการจัดงานให้เป็นการที่ยิ่งใหญ่ขึ้น โดยความร่วมมือกันของทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ มากมาย จัดให้มีกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากการทำบุญ ฟังพระสวดพระอภิธรรม และพระธรรมเทศนา ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น จัดให้มีการปิดทองบูชาพระประธานศักดิ์สิทธิ์ในวิหาร การบูชาองค์พระบรมธาตุด้วยการทอดผ้าห่มองค์พระธาตุเจดีย์ การถือศีลปฏิบัติธรรม การประกวด แข่งขันกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและการแสดงบนเวทีกลางมากมาย เช่นการจัดโต๊ะหมู่บูชา การวาดภาพ การตอบปัญหา การเล่านิทานธรรมะ เป็นต้น

นอกจากนี้ในคืนวันอัฐมีบูชา ก่อนที่จะได้มีการถวายพระเพลิงพระบรมศพขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ได้จัดให้มีการจำลองเหตุการณ์เมื่อครั้งพุทธกาล เป็นการแสดงแสงเสียงประกอบเรื่องราวตามพุทธประวัติ ซึ่งตื่นตาประทับใจ และได้ความรู้ น่าชมมาก

บรรยากาศการจัดงานอัฐมีบูชา ณ วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

ถ้าจะเล่าถึงเมืองอุตรดิตถ์ต่อไปอีกก็ได้อีกบ้าง แต่ความตั้งใจของข้าพเจ้ามีอยู่ว่า จะเล่าเรื่องของ โบราณในเมืองเหนือ ซึ่งเป็นของที่มีคนได้เห็นน้อย ยิ่งกว่าที่จะเล่าถึงของที่มีและเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ จึงต้อง ของคว่าไม่กล่าวถึงอุตรดิตถ์อีกต่อไปมากกว่านี้

แต่ถึงได้มาพื้นแดนเมืองสวรรคโลกแล้วก็ดี ยังมีที่พิกัดซึ่งเกี่ยวข้องกับทางโบราณคดีอยู่บ้าง ในที่ ใกล้ๆอุตรดิตถ์ขึ้น กล่าวคือตามแถบลับแลกับทุ่งยั้ง

เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ข้าพเจ้าได้ไปที่วัดที่ลับแล ออกจากที่พักที่อุตรดิตถ์ขึ้นมาไปทางบ้านท่าอิฐ เดิน ตามถนนอินทโชนี่ไปเมืองลับแล พระศรีพนมมาศได้จัดแต่งที่พักไว้ที่ตำบลม่อมชิงช้า ที่ริมที่พิกัดนี้พระศรีพนม มาศกับข้าราชการและราษฎรได้เรียกรื้อกันสร้างโรงเรียนขึ้น โรงหนึ่ง ซึ่งขอให้ข้าพเจ้าเปิด ข้าพเจ้าได้เปิดให้ใน เวลาบ่าย วันที่ 19 กุมภาพันธ์นั้น และให้ชื่อว่า "โรงเรียนพนมมาศพิทยากร" แล้วได้เลยออกไปที่เขาม่อมจำ สิด บนยอดเขาที่แลดูเห็นที่แผ่นดินโดยรอบได้ไกล มีทุ่งนาไปจนสุดสายตา แลเห็นเขาเป็นทิวเทือก ซ้อน สลับกันเป็นชั้นๆราวกับกำแพงนำคูหนักหนา

รุ่งขึ้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ข้าพเจ้ากับพวกที่ไปด้วยกันได้ช่วยกันเริ่มถมทำนบปิดลำน้ำอยู่ริมม่อม ชิงช้า เป็นความคิดของพระศรีพนมมาศจัดทำฝ่ายต่อไป เหมืองฝายในเขตลับแลนี้พระศรีพนมมาศได้จัดทำขึ้น ไว้มากแล้ว เป็นประโยชน์ในการเพาะปลูกมากเพราะมีน้ำใช้ได้ตลอดปี ที่ลับแลบริบูรณ์มากทั้งไร่นาและสวน ผลไม้ต่างๆหากินได้เสมอ นับว่าพระศรีพนมมาศเป็นนายอำเภอตัวอย่างยิ่งคนหนึ่ง

เวลาบ่ายออกจากที่พักตำบลม่อมชิงช้า ขึ้นมาไปตามถนนพระแท่นเข้าเขตทุ่งยั้ง ซึ่งบัดนี้รวมอยู่ใน อำเภอลับแลแล้ว ลัดเข้าไปในป่าไปคูที่ซึ่งเรียกว่าเวียงเจ้าเงาะ ที่นี่เป็นที่ชอบกล ตอนนอกที่สุดมีเนินดินมี คูเล็กๆ หลังเนินแล้วถึงกำแพงเตี้ยๆก่อด้วยดินกับแลง หลังกำแพงนี้มีคูใหญ่กว้าง 8 วา 2 สอกคืบ ลึกประมาณ 2 วา ขุดลงไปในแลง เพราะฉะนั้นข้างคูแลเห็นและเรียบประคูดคลองซึ่งก่อเขื่อนแลงอย่างเรียบร้อย กลางคูมี เป็นคันซึ่งเข้าใจว่าคงจะใช้เป็นถนนสำหรับเดินตรวจรักษาหน้าที่เชิงเนินชั้นนอก บนสันคันนั้นกว้าง 3 วา คัน สูงพื้นพื้นคูขึ้นมา 5 สอก 6 นิ้ว คันนี้ก็แลงทึบทั้งอัน ถนนนี้ป็นเป็นคูเป็น 2 ร่อง ร่องนอกกว้าง 4 วา ร่องใน กว้าง 6 สอกคืบ ในคูเข้าไปมีกำแพงก่อด้วยแลงตัดเป็นแผ่นอิฐ ซึ่งเข้าใจว่าคงจะขุดขึ้นมาจากในคูนั่นเอง

ถามดูในวันนั้นว่าเมืองนี้กว้างยาวเท่าใด รูปร่างเป็นอย่างไร ก็ไม่ได้ความ เพราะไม่มีใครได้ตรวจมา นานแล้ว มีกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านผู้หนึ่งบอกว่าเป็นรูปไข่ และถนนพระแท่นได้ทำข้ามไปตอนหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ วนหลวงภูวดานพินิจ พนักงานนายทะเบียนที่ดิน ให้ช่วยจัดการส่งพนักงานแผนที่ไปตรวจดู ภายหลังได้ แผนที่มากก็เห็นว่ารูปนั้นไม่เชิงเป็นรูปไข่ แต่ได้ทำไปตามรูปของที่ และไม่เป็นเมืองใหญ่สักข้างในกำแพงมี เป็นเจดีย์อยู่แห่งหนึ่ง นอกจากนั้นก็ไม่มีอะไร

ตามความสันนิษฐานของข้าพเจ้าว่าเวียงเจ้าเงาะนี้เป็นเทือกป้อมหรือค่าย ซึ่งสร้างขึ้นเป็นที่รวบรวม ครัวเข้าไว้เป็นที่มั่นในคราวมีศึก บางทีจะได้สร้างขึ้นครั้งที่ทราบข่าวศึกพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกเมืองเชียง แสนจะมาตี ตามพงศาวดารเหนือมีข้อความปรากฏอยู่ว่า พระเจ้าพุทธราชเมืองศรีสัตนาแลย์ครั้งได้ทราบข่าว

ศึกพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก ก็ให้ตกแต่งพระนครไว้ท่า กับทั้งหัวเมืองทั้งปวงก็ให้เตรียมการที่จะออกสู้ข้าศึก "แล้วให้กำหนดกฎหมายไปถึงเมืองเมืองกัมโพชนครให้กำหนดกฎหมายสืบๆกันไปถึงเมืองศิริ เมืองสวางคบุรี เมืองยางศิริ เมืองนครศิริ เมืองขอยศิริ และเมืองเหล็ก เมืองสิงทา เมืองทั้งนี้ขึ้นแก่เมืองกัมโพชนคร ท้าวพระตบแต่งบ้านเมืองไว้ทุกแห่ง" ดังนี้

กัมโพชนครนี้ตามพงสาวดารเห็นว่าอยู่ที่ตำบลทุ่งยั้ง แต่ถ้าจะดูตามภูมิพื้นที่ น่าจะตั้งที่ลับแลมากกว่า เพราะที่ดินบริบูรณ์และมีเขาล้อมเกือบรอบเป็นชัยภูมิดี สมควรจะตั้งเมืองหน้าด่านได้ ข้าพเจ้าจะขอเดาต่อไปว่า เดิมเมืองที่ตั้งอยู่ตำบลทุ่งยั้งหรือลับแลนั้น คงจะไม่ได้เป็นเมืองที่มีกำแพงมั่นคง ต่อเมื่อตกใจเตรียมรับศึกเชียงแสน จึงได้คิดทำกำแพงและคูขึ้น การที่จะทำกำแพงต้องอาศัยศิลาแลงมาก จึงได้มาเลือกที่ซึ่งเรียกว่าเวียงเจ้าเงาะทำเป็นเมืองมีกำแพงขึ้น คือมาอยู่กับบ่อแลงที่เดียว (ในเวลาเดียวกันที่เมืองแห่งหนึ่งตามริมที่นั่นยังมีแลงอ่อนๆขุดขึ้นมาได้) ครั้นศึกมาจวนตัว ก็อพยพเทครัวเข้าไปไว้กำแพง ข้อที่ว่าเมืองทุ่งยั้งเป็นนครคือเป็นเมืองลูกหลวงนั้น ข้าพเจ้าไม่สู้เชื่อนัก เข้าใจว่าจะเป็นเรื่องที่แต่งประกอบขึ้นภายหลัง คือมีผู้ได้ไปเห็นที่ซึ่งเรียกว่าเวียงเจ้าเงาะเดี๋ยวนี้ เห็นมีกำแพงและคูคูเป็นที่มั่นคง ก็เอาเอาว่าเป็นเมืองใหญ่ จึงเลยแต่งเรื่องราวผสมขึ้น ให้เป็นนครลูกหลวงของศรีสัตนาแลย์ ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าได้เคยเป็นอะไร นอกจากเมืองด่าน

ส่วนเมืองอีก 7 เมืองที่กล่าวว่าเป็นเมืองขึ้นกัมโพชนครนั้น ข้าพเจ้าก็ไม่สู้เชื่อนักว่าจะมี ถ้าแม่จะมีก็เป็นด่านอยู่ตามเขาลับแล แต่ที่ว่ามีถึง 7 แห่งนั้นเห็นจะมากเกินไป จะเป็นด้วยเอานามไปปนกันยุ่งก็ได้ เช่นเมืองศิริกับนครศิรินั้น น่าจะเป็นเมืองเดียวกัน และยังสงสัยต่อไปอีกว่าเมืองขอนศิรินั้น จะเป็นอันเดียวกับนครศิริอีก คืออาจเรียกนครศิรินั้นสั้นห้วนลงไปเป็น "คอนศิริ" แล้วต่อไปนี้อีกก้าวเดียวก็กลายเป็นขอนศิริไปได้แล้ว จึงเข้าใจว่าสามชื่อนั้นคงจะเป็นเมืองๆเดียว แต่นี่ก็เป็นการเดาเล่นแปล่าๆหาหลักฐานมิได้ รวบรวมใจความว่าทางที่จะสันนิษฐานหมดเพียงเท่านี้

และมาภายหลังได้ทราบจากพระยาอุทัยมนตรี ว่าได้ไปตรวจค้นพบกำแพงเมืองมีต่อลงไปอีกจนถึงลำน้ำ แคก็เป็นคำบอกเล่า ข้าพเจ้าสันนิษฐานอย่างอื่นต่อไปอีกยังไม่ได้ จนกว่าจะได้ขึ้นไปเห็นด้วยตนเอง....."

รูปปั้นเจ้าเงาะคู่จวนหลังวิหารพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

บริเวณคูเมืองเวียงเจ้าเงาะ

Phra Borommathat Thoongyang

Phra Borommathat Thoongyang is a famous temple too, it is located on the same Bo-rom-ma-asana road in Thoongyang village Lablae about 1 kilometer to the east of Phra Thaen Sila – Asana, or 5 kilometers from the province centre.

A famous thing in this temple is the old jedee that is called Phra Borommathat [the big circle building with the sharp top like pyramid] It is believed that the jedee was built more than 700 years ago and there were some Phra Bo-rom-ma-sa-ri-rik-ka-that inside. [pieces of Lord Buddha body]

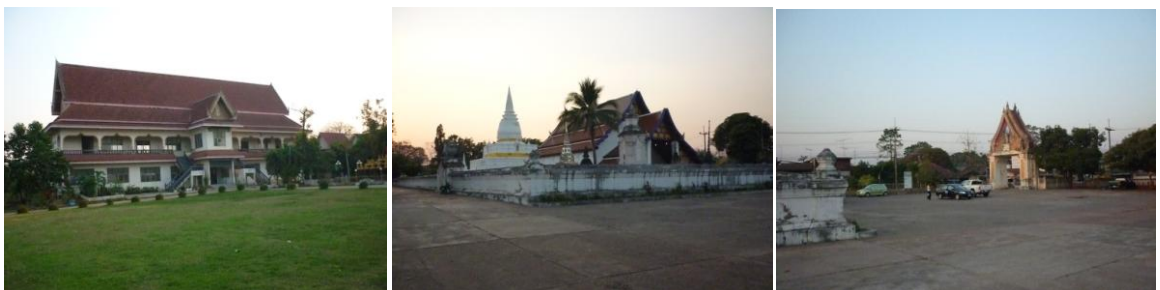
Several people from everywhere have come to Wat Phra Borommathat Thoongyang to pay homage to Phra Borommathat . The biggest well known festival is “At-tha-mi-bu-cha day” ,1 week after sixth full moon [around the middle of May]

“At-tha-mi-bu-cha day” is activity like burning Lord Buddha body day in the past . [2552 years ago] About 2 weeks before that, villagers make a big Buddha image with lay down style [Pang Pariniphan]. Every night after full moon monks pay homage and give sermons .

In “At-tha-mi-bu-cha night” the show that like every things happened in the past, King Manlakasat his majesties and people move Buddha with lay down stile to statue . Devas monks and villagers take worship ceremony . Then King Manlakasat give 4 Bhramas take fire to burn dead Buddha . 4 Bhramas try for many times but fire cannot burn dead Buddha . Finally after Monk Kasapa and 500 monks come and take worship, dead Buddha caught fire whit nobody do.

It is well known that in Thailand “At-tha-mi-bu-cha” activity and show are celebrated only at Phra Borommathat Thoongyang temple.

Villagers believe that the great Buddha image, Luangpho Prathanthao situate in the viharn is important. Who pray or ask for something will success later. Thoongyang villagers alway come to pay homage , worship , pray and cover with pieces of golden paper to Luangpho Prathanthao and another Buddha images in viharn everyday.

Bunchum Meerat
Thairatwittaya 5 School
Lablae Uttaradit

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. (2543). **วัฒนธรรม
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะและภูมิปัญญา จังหวัดอุตรดิตถ์.**
กรุงเทพมหานคร : อรุณสภา.
- ททท.สำนักงานภาคเหนือ เขต 3 (พิษณุโลก). (2548). **อุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์ : กองผลิต
อุปกรณ์โฆษณา ฝ่ายบริการการตลาด.**
- พระอัครกิตติ์ ชุ่มสโร. (2551). **ตีวเข้มก่อนสอบสนามหลวง นักรรรมตรี วิชาธรรมวิภาค
พุทธประวัติ และวินัยมุข. (เอกสารเผยแพร่). ม.ป.ท.**
- วัดพระแท่นศิลาอาสน์. (2539). **งานพระราชทานเพลิงศพพระครูพุทธมัญญารักษ์
(พระมหาถนอม ชุ่มมคฺคฺโต). (เอกสารเผยแพร่). อุตรดิตถ์ : ม.ป.ท.**
- วิบูลย์ บุรณารมย์. (2551). **ตำนานเมืองอุตรดิษฐ์. อุตรดิตถ์ : ฟือออฟเซ็ทอาร์ท (ป.การพิมพ์).**
- วิบูลย์ บุรณารมย์. (ม.ป.ป.). **วัดพระยืนพุทธบาทยุคล วัดพระนอนพุทธไสยาสน์ พระแท่นศิลา-
อาสน์ พระบรมธาตุ. อุตรดิตถ์ : วิบูลย์การพิมพ์.**
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุตรดิตถ์. (2545). **แหล่งทรัพยากรสินมรดกทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัด
อุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์ : ฟือออฟเซ็ทอาร์ท**
- หวน พันธุ์พันธ์. (2521). **อุตรดิตถ์ของเรา. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์**

พระธรรมเสนานุนวัตร รองเจ้าภาค ๕ วัดพระศรีรัตนมหา
ธาตุ

พระเทพปริยัติวิธาน เจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ วัดคลองโพธิ์

พระราชวิมลเมธี เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย วัดราษฎร์ศรัทธา
ธรรม

พระสุธรรมญาณ รองเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ วัดเจดีย์ศรีวิหาร
พระศรีปริยัติวิมล ผช.จล.วัดคลองโพธิ์ วัดคลองโพธิ์

พระครูพิศาลธรรมนุกูล เจ้าคณะอำเภอลับแล วัดเจดีย์ศรีวิหาร
พระครูเกษมธรรมลังการ เจ้าคณะอำเภเมือง วัดหมอนไม้
พระครูวิจิตรธรรมรส รองเจ้าคณะอำเภเมือง วัดเขาแก้ว
พระมหาวิญญู สิริมงคล รองเจ้าคณะอำเภอลับแล วัดโพธิ์ทอง

พระธรรมปัญญาภรณ์ เจ้าคณะภาค ๕ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พระครูพิทักษ์วรานุรักษ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ

กรรมการมหาเถรสมาคม

พระธรรมปัญญาภรณ์	เจ้าภาค ๕	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
พระครูพิทักษ์วรานุรักษ์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พระธรรมเสนานูวัตร	รองเจ้าภาค ๕	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
พระเทพปริยัติวิธาน	เจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์	วัดคลองโพธิ์
พระราชวิมลเมธี	เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย	วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม
พระสุธรรมญาณ	รองเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์	วัดเจดีย์คีรีวิหาร
พระศรีปริยัติวิมล	ผช.จล.วัดคลองโพธิ์	วัดคลองโพธิ์
พระครูพิศาลธรรมานุกูล	เจ้าคณะอำเภอลับแล	วัดเจดีย์คีรีวิหาร
พระครูเกษมธรรมลังการ	เจ้าคณะอำเมือง	วัดหมอนไม้
พระครูวิจิตรธรรมรส	รองเจ้าคณะอำเภอเมือง	วัดเขาแก้ว
พระมหาวิญญู สิริมงคลโล	รองเจ้าคณะอำเภอลับแล	วัดโพธิ์ทอง

ตำนานการเกิดพระบรมสารีริกธาตุ

เหตุที่เกิดพระบรมสารีริกธาตุจำนวนมากขึ้นนั้น พระโบราณจารย์อธิบายว่า เกิดจากพุทธประสงค์ ก่อนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จปรินิพพาน ดังต่อไปนี้

โดยปกติที่พระพุทธเจ้าที่ทรงมีพระชนมายุยืนยาว สามารถประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนาให้มั่นคง จะมีพระบรมสารีริกธาตุที่มีลักษณะรวมกันเป็นแท่งเดียว คุณทองแท่งธรรมชาติ ซึ่งมีมหาชนในสมัยนั้นไม่สามารถแบ่งปัน นำไปประดิษฐานตามที่ต่างๆ ได้ จึงจำเป็นต้องสร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไว้ในที่แห่งเดียว ซึ่งพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน (พระสมณโคดม) ทรงเล็งเห็นว่า พระองค์มีเวลาปฏิบัติพุทธกิจเพียง 45 ปี นับว่าน้อยมาก เมื่อเทียบกับพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ศาสนาของพระองค์ยังไม่แพร่หลาย และหมู่สัตว์ทั้งหลายเกิดมาไม่ทันสมัยพระองค์มีมากนัก หากได้อัฐิธาตุของพระองค์ไปอุปถัมภ์บูชา จะได้บุญกุศลเป็นอันมาก จึงทรงอธิษฐานให้พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์ แยกย่อยลงเป็น 3 สัตถฐาน เว้นแต่ธาตุทั้ง 7 ประการ คือ พระนลาฏ (กระดูกหน้าผาก) 1 พระเขี้ยวแก้ว 4 และพระรากขวัญ (กระดูกไหปลาร้า) 2 นอกจากนั้นให้กระจายไปทั่วทิศานุทิศ เพื่อยังประโยชน์แก่หมู่สัตว์ทั่วไป

ซึ่งความทั้งหมดป้องกันจากตำราหลายๆ ตำรา ที่พระอาจารย์สมัยต่างๆ ได้รจนาไว้ ดังเช่น "คัมภีร์ศูมังคลวไลสินี" "ปฐมสมโพธิกถา" ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส "ตำนานมูลศาสนา" "ชินกาลมาลีปกรณ์" และ "พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก" เป็นต้น

พระบรมสารีริกธาตุ แบบที่จัดกระจายนั้น หลังจากได้ทำการแบ่งออกเป็น 8 ส่วน แยกย้ายไปประดิษฐานตามเมืองต่างๆ หลังจากถวายพระเพลิงแล้ว ตามตำนานกล่าวว่า พระมหากัสสปะเถระ และ พระเจ้าอชาตศัตรู ได้ร่วมกันกระทำ 'ธาตุนิธาน' คือการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่แบ่งออกไปนั้นกลับมาประดิษฐานรวมกันไว้ในที่แห่งเดียว เพื่อป้องกันการสูญหาย จากการศึกและสงคราม และในตอนท้ายของตำนานกล่าวว่า บุคคลผู้มาอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุออกไปและกระทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้ยิ่งใหญ่ ก็คือ **พระเจ้าอโศกมหาราช** นั่นเอง จากเนื้อความในพระปฐมสมโพธิกถา ได้มีการแจกแจงถึงสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ แบบที่ไม่จัดกระจาย ทั้ง 7 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. พระเจี๊วแก้วเบื่องบนขวา ประดิษฐานอยู่ที่ พระจุฬามณีเจดีย์ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (บางตำรากล่าวว่า ได้อัญเชิญมาประดิษฐาน ณ ประเทศศรีลังกา ในรัชสมัยของพระเจ้าทูลฐคามินีอภัย)
2. พระเจี๊วแก้วเบื่องบนซ้าย ประดิษฐานอยู่ที่ เมืองคันธารราฐ (แคว้นคันธาระ เป็นอาณาจักรในสมัยโบราณ กินอาณาเขตทางตอนเหนือของประเทศปากีสถาน และตะวันออกของประเทศอัฟกานิสถานในปัจจุบัน)
3. พระเจี๊วแก้วเบื่องล่างขวา ประดิษฐานอยู่ที่ ณ ประเทศศรีลังกา (เชื่อกันว่า เป็นพระเจี๊วแก้วองค์ที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีดาลาดามาลิกาวา เมืองเคนดี ในปัจจุบัน)
4. พระเจี๊วแก้วเบื่องล่างซ้าย ประดิษฐานอยู่ที่ นาคพิภพ
5. พระรากขวัญขวา ประดิษฐานอยู่ที่ พระเกศจุฬามณีเจดีย์ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (บางตำรากล่าวว่า ภายหลังได้อัญเชิญมาประดิษฐานยังพระเจดีย์อุปัราม ประเทศศรีลังกา)
6. พระรากขวัญซ้าย ประดิษฐานอยู่ที่ ทุสสเจดีย์ บนสวรรค์ชั้นพรหมโลก (ตุสสเจดีย์ ประดิษฐานอยู่ ณ ออกนิภฐพรหมโลก ซึ่งเป็นภพภูมิหนึ่งในปัญจสุทธาวาส และเป็นชั้นสูงสุดของรูปพรหม)
7. พระอุณหิส(กรอบหน้า) ประดิษฐาน ณ ทุสสเจดีย์ บนสวรรค์ชั้นพรหมโลก (บางตำรากล่าวว่า พระมหากัสสปะเถระเป็นผู้เก็บรักษาไว้ และมอบแก่สังฆวิหาริกสืบต่อกันมา ภายหลังพระมหาเถวเถระ จึงได้เป็นผู้อัญเชิญไปประดิษฐานยังประเทศศรีลังกา)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ 3 ครั้ง

อุกาสะ วันทามิ ภันเต เจติยง์ สัพพัง สัพพัตตะฐาเน สุปะติฏฐิตัง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ดั่งข้าพเจ้าขอถือโอกาส ข้าพเจ้าขอไหว้ซึ่งพระเจดีย์ทั้งหมดอันตั้งไว้ดีแล้วในที่ทั้งปวง

พุทธะสารีรังคะชาตุง มะหาโพธิง พุทธะรูปัง คันธะภูมิง อะตุราตีติสะหัตเตส ธัมมักขันธะ

คือซึ่งพระสารีรังคะธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งพระพุทธรูป ซึ่งพระ

คันธุฎฐิของพระพุทธรเจ้า และซึ่งพระธรรมชั้นทั้งหลาย มิแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้น
สัพเพตัง ปาทะเจติยง สักการัตถัง

เพื่อสักการะซึ่งพระเจติย คือรอยพระบาทเหล่านั้นทั้งหมดทั้งสิ้น

อะหังวันทามิธาตุโย

ข้าพเจ้าขอไหว้พระธาตุทั้งหลาย

อะหังวันทามิสัพพะโส

ข้าพเจ้าขอไหว้โดยประการทั้งปวง

อิจเจตัง ระตะนัตตะยัง อะหัง วันทามิ สัพพะทา

ข้าพเจ้าขอไหว้ซึ่งพระรัตนตรัยเหล่านั้นในกาลทุกเมื่อ ด้วยอาการดังนี้แลฯ

คำบูชาพระบรมสารีริกธาตุ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ 3 จบ

(โปรดกล่าวตามข้าพเจ้า)

ปฐिता นระระเทเวหิ, สัพพัญญูธะเน ปะติฏฐิตา, สิระสา อาทะเรเนวะ, อะหัง วันทาமி ชาติโย,

โย โทโส โมหะจิตเตนะ, วัตถุตตะเย กะโต มะยา, โทสัง ขะมะละ เม ภันเต, สัพพะปาปัง วินัสสะตุ,

ชาติโย วันทะมานะนะ*, ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิระ, สัพเพปิ อันตะรายา เม, มาเหสุง ตัสสะ เตชะสาฯ

ข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมเกล้านมัสการ พระบรมสารีริกธาตุ แห่งองค์สมเด็จพระบรมโลกนาถ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ประดิษฐานในที่ทุกสถาน ด้วยเศียรเกล้า แม้บาปทั้งปวง ที่เคยล่วงเกินด้วย
ไหลหลง ข้าพระองค์ขอขมาโทษ ได้ทรงโปรดคโทษนั้น ให้มีอันวินาศสิ้นสูญไป

ด้วยเดชกุศลผลบุญ ที่ข้าพระพุทธเจ้าได้น้อมเกล้านมัสการพระบรมสารีริกธาตุในกาลครั้งนี้ แม้
สรรพอันตรายทั้งปวง จงอย่างได้บังเกิดแก่ข้าพระพุทธเจ้าในกาลทุกเมื่อ เทอญ.

รายนามพระสงฆ์และฆราวาสผู้เข้าถวายสักการะ

1. พระเทพปริยัติวิธาน เจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์
2. พระอธิการวรภูม ชุ่มมทินโน เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง
3. นายโยธินศรี สมุทรศิริจ้ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์
4. นายศุภชัย เหลืองแสงทอง รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์
5. นายศิริยศ ร่มสุข นายอำเภอลับแล
6. นายชวลิต ประภัสสร นายกเทศมนตรีตำบลทุ่งยั้ง
7. นางสาวรุ่ง ชาติจันทร์ วัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์
8. นายธัญญเทพ หมั่นยุทธ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จ.อต.
9. เจ้าภาพถวายปัจจัยซื้อฟ้า 100,000บ.

ลำดับพิธีการในวิหาร

1. เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังกลาจารย์ กราบพระรัตนตรัยและห่มผ้าพระประธาน
2. เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังกลาจารย์ กลับมานั่งยังเก้าอี้รับรอง
3. เจ้าหน้าที่เบิกตัวผู้ถวายสักการะ
4. เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
5. ประธานสงฆ์ให้ศีล
6. ผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์กล่าวรายงานประวัติวัดพระบรมธาตุ
7. กราบนิมนต์เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังกลาจารย์ ไปประกอบพิธียกช่อฟ้าที่ลานพิธีหน้าวิหาร (ระหว่างนั้นพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา พนักงานลั่นฆ้องชัย)
8. เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังกลาจารย์ กลับมานั่งยังเก้าอี้รับรอง
9. เรียนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ ไปประกอบพิธียกช่อฟ้าที่ลานพิธีหน้าวิหาร (ระหว่างนั้นพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา พนักงานลั่นฆ้องชัย)
10. ผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ และคณะประเคนจตุปัจจัย
11. เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุประเคนจตุปัจจัยแด่เจ้าประคุณสมเด็จพระ
12. เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังกลาจารย์ กล่าวสัมโมทนียกถา
13. พระสงฆ์อนุโมทนา

กราบนมัสการเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังกลาจารย์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ

กรรมการมหาเถรสมาคม

ณ วันที่ วันเสาร์ที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2553 วัดพระบรมธาตุ ตำบล
ทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยคณะสงฆ์ คณะกรรมการ
ทายก ทายิกา ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนชาวจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมี
ผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นประธาน กำหนดประกอบพิธียกข่อฟ้า
วิหารประดิษฐานหลวงพ่อหลักเมือง เกด้าฯ กระผมนายบุญชุม มีรัตน์
ครูชำนาญการ โรงเรียนอนุบาลไทยรัฐวิทยา 5 ไคร่ขอกกราบประทาน
อนุญาต ดำเนินพิธีเป็นลำดับไป

บัดนี้ได้เวลาอันเป็นอุดมมงคลฤกษ์แล้ว ไคร่ขอกกราบนิมนต์เจ้า
ประคุณสมเด็จพระมหารัชมังกลาจารย์ ได้โปรดเมตตาเป็นประธานจุด
ธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและห่มผ้าพระประธานเป็นลำดับ ขอกกราบ
นิมนต์ด้วยความเคารพยิ่งครับ

คำบูชาในวันวิสาขบูชา
(ประธานกล่าวนำ ทุกคนกล่าวตาม)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงไว้ซึ่งพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหา
กรุณาคุณ ได้ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ในวันวิสาขปุณณมี
พระพุทธจริยานี้ บังเกิดประโยชน์ยิ่งใหญ่ แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย แม้เกิดมาใน
ภายหลัง ให้ได้รับพระศาสนา มีปัญญารักษาตน
วันนี้ เป็นวันวิสาขปุณณมี ข้าพเจ้าทั้งหลาย เป็นพุทธมามกะ รำลึกถึงพระคุณ
อันประเสริฐ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ขอถวายคำปฏิญาณว่า ข้าพเจ้า
ทั้งหลาย จักตั้งอยู่ในศีลธรรมของศาสนา เป็นศาสนทายาทตลอดชีวิต และขออนอบ
น้อมบูชาแด่พระองค์ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ณ บัดนี้
ด้วยเดชานุภาพแห่งการบูชา ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย จงปราศจากทุกข์ มี
ความสุขกายสุขใจ รู้แจ้งในศาสนาของพระองค์ ตลอดกาลนาน เทอญ

ตั้งนะโม 3 จบ

มะยัง ภันเต อิมหิ ทีปะ ฐปะ ปุปะวะเรหิ ระตะนัตตะยัง อะภิปูชะมะ อะยัง ระ
ตะนัตตะยัสสะ ปุชา อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตะสุขาวะหา โหตุ อาสะวัก ขะยัปปัตติ
ยา

ข้าแต่พระผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชาพระรัตนตรัย ด้วยเทียนรูปและดอกไม้อัน
ประเสริฐเหล่านี้ การบูชาพระรัตนตรัยนี้ จงนำมาซึ่งประโยชน์สุข เพื่อบรรลुพระ
นิพพานสิ้นไปแห่งอาสวกิเลส แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ